

Dezső Kosztolányi

ANNA

Vertaald door Henry Kammer

Van Gennep Amsterdam

I

De vlucht van Béla Kun

Béla Kun¹ vluchtte met een vliegtuig uit Hongarije.

In de namiddag – tegen een uur of vijf – steeg een vlieg-machine op in de buurt van Hotel Hungária, waar de sov-jets² hun hoofdkwartier hadden. Het scheerde over de Donau en de Burchtheuvel, maakte een scherpe bocht en vloog toen verder in de richting van de Bloedweide³.

Het toestel werd door de volkscommissaris zelf bestuurd.

Hij vloog laag, op nauwelijks twintig meter hoogte, zodat zijn gezicht te zien was.

Het was bleek en ongeschoren, als gewoonlijk. De commissaris grijnsde naar de burgers beneden en wuifde hun zelfs met boosaardig leedvermaak spottend toe, bij wijze van afscheid.

Hij had voor zijn vertrek zijn zakken met chocoladekoekjes volgepropt en van alles in het vliegtuig gestouwd: sieraden en edelstenen, die hij gravinnen en baronessen – minzame, milddadige dames – had ontroofd, misbekers en tal van andere schatten.

Om zijn armen had hij dikke gouden kettingen gewikkeld.

Toen het toestel hoogte won en in de wijde hemel verdween, viel een van deze kettingen omlaag en kwam precies midden op de Bloedweide neer, waar hij gevonden werd

door een oudere heer, een zekere Patz, Károly József Patz, die als belastingambtenaar op een ministerie op de Burchtheuvel, op het Plein der Heilige Drievuldigheid, werkzaam was en die sinds lang in de Krisztinawijk woonde.

Dit werd althans verteld in die wijk.

Een heer, een dame en een proletariër

Toen dit gerucht zich op 31 juli 1919 om zes uur 's middags als een lopend vuurtje door de stad verspreidde, riep de heer Kornél Viza vanuit de eetkamer:

'Katica!'

In de keuken stond een meisje. Ze was dik en rond als een gevulde duif en stond kennelijk op het punt uit te gaan.

Ze was al geheel gekleed. Haar toilet bestond uit een roze blouse, een witte rok, een zwarte ceintuur van wasdoek en nieuwe lakschoentjes. Ze bekeek zich aandachtig in een handspiegel, strooide wat *poudre de riz*⁴ over haar zakdoek en wreef daarmee haar mollig gezicht in.

Hoewel ze hoorde dat ze geroepen werd, verroerde ze zich niet.

De keukenbel was al geruime tijd defect, al sedert de Károlyi-periode⁵, en sindsdien werd het meisje eenvoudig geroepen of klopte men op de dunne muur die de keuken van de studeerkamer scheidde.

'Katica!' riep meneer Viza woedend.

Hierop liep het meisje langzaam door de lange, smalle vestibule, bekeek zich aandachtig in de spiegel van de kapstok, schikte haar haar en schommelde wiegend met haar dikke achterste naar de eetkamer.

Op de divan in de eetkamer lag een man van een jaar of

veertig die eruitzag als een landloper. Hij droeg een ongesteven, gekreukt overhemd zonder stropdas, een winterbroek met uitgezakte knieën en een paar afgetrapte schoenen. Alleen aan zijn arendsneus en zijn zwarte bakkebaarden was te zien dat hij iemand van betekenis was.

Hij las het laatste nummer van *De Rode Vaan*, dat hij ver van zich afhield, ter hoogte van zijn knieën, want hij was in hoge mate verziend. De man was zo verdiept in zijn lectuur, dat hij het dienstmeisje niet dadelijk opmerkte. De artikelen kondigden de ophanden zijnde ineenstorting van de Radenrepubliek al aan onder de kop: *Het proletarische vaderland in gevaar!*

Katica deed een paar stappen in de richting van de divan.

‘Nou, komt er nog wat van?’ bromde meneer Vizy ontstemd. ‘Hoe vaak moet ik je eigenlijk roepen?’ Om zijn strengheid wat te verzachten haalde hij zonder overeind te komen zijn schouders op.

Het meisje staarde onverschillig naar de neuzen van haar schoenen. ‘Nou ja,’ zei meneer Vizy op toegeeflijke, maar toch strenge toon, alsof hij een innerlijke strijd voerde. ‘Doe alle ramen dicht.’

Katica draaide zich om en wilde doen wat hij had gezegd.

‘Wacht even! Ook de rolluiken... en de jaloezieën. Begrepen?’ Hij voegde er nog aan toe:

‘Ik hoorde iemand op straat iets naar boven roepen.’

Hij gooide *De Rode Vaan* op de grond. Het goedkope stropapier, dat een rokerig bruine kleur had, alsof het verschroeid was door de grote wereldbrand die de mensheid had geteisterd, ritselde. Vizy stond op van de divan, stak de handen in de zakken en keek door het openstaande raam van de eetkamer naar buiten.

Beneden liep de rode soldaat die zo-even geroepen had heen en weer. Hij zag er echter zo eenzaam en verlaten uit, dat het moeilijk was hem te haten. De man was niet meer

dan een kleine, schlemielige proletariër. Geen echt mens, eerder een embryo, dat iemand een geweer met een bajonet om zijn schouders had gehangen.

De avondzon verspreidde zoals gewoonlijk om deze tijd een schemerig licht over het verdorde, platgetrapte gazon van de Bloedweide. Hij vergulde de Godsberg en de Johannesberg en bescheen ergens in de verte betekenisvol het kruis van een kerktoeren.

In de buurt van de Granieten Trap⁶ stonden de mensen in kleine groepjes bijeen, als een verschrikte kudde die plotse-ling zijn herder is kwijtgeraakt. Ze hadden de afgelopen maanden geleerd fluisterend of met de gebaren van doofstommen met elkaar te praten en de woorden van elkaars lippen te lezen.

Dit was het enige teken dat er zich een omwenteling had voltrokken.

Geen wolkje aan de hemel. De lucht was zwaar en druk-kend als voor het losbarsten van een zomers onweer, wan-neer de wind zijn adem inhoudt en de natuur een reusachtige kamer lijkt, met speelgoedbomen en mensen als wassen beelden.

In deze verlamdende stilte verroerde zich niets en was geen geluid te horen, alleen een affiche, een aanplakbiljet, leek zich te bewegen en te schreeuwen: 'Te wapen, te wapen!' De wilde, uitzinnige matroos erop zwaaide met onge-looflijk elan een vaandel waarmee hij geheel leek te ver-smelten, en hij sperde zijn benige mond wagenwijd open, alsof hij de hele wereld wilde opslokken.

Vizy was dikwijls langs het plakkaat gekomen, maar hij had er nooit goed naar durven kijken. Eigenlijk bekeek hij het nu pas voor de eerste keer, gelaten en zonder erdoor geïmponeerd te worden, zoals we naar de ondergaande zon kijken, die onze ogen niet meer kan deren.

In de verte raasde een vrachtauto met de snelheid van een

brandweerwagen over de Krisztinaboulevard, op weg naar het centrum. Hij was met een troep kleurig geklede kinderen beladen, dat van een uitstapje naar het bos terugkeerde. De kinderen wuifden met takken en met hun handen.

Ergens in de buurt van de berg klonk gezang, een schraal, dun unisono:

*Ontwaakt! Verworpenen der aarde,
Ontwaakt! Verdoemden in hongersfeer...*

Jonge arbeiders, leerjongens, het waren er zo'n tien à vijftien, zongen met de onzelfzuchtige argeloosheid van kinderen wat men hun had geleerd: de Internationale.

Katica, die in de andere kamers al klaar was, deed nu ook de ramen van de eetkamer dicht.

Toen alle ramen van de woning waren gesloten, liep meneer Vizy naar Katica toe en fluisterde met een vreesachtig, zoetsappig glimlachje:

't Is met ze gedaan.'

Het dienstmeisje had geen belangstelling voor wat hij zei, liet dit althans niet blijken, maar ze moest wel luisteren, want haar werkgever ging vlak voor haar staan. Omdat zijn vrouw nog niet thuis was, zocht meneer Vizy iemand, tegenover wie hij zijn opgekropte gevoelens kon luchten.

'Katica,' herhaalde hij, 't is gedaan met de rooien.'

Het dienstmeisje beantwoordde dit uitzonderlijk blijk van vertrouwen van haar meneer slechts met een verwonderde blik.

'De schoften!' voegde Vizy er met opengesperde neusvleugels aan toe. De zoete roes van de wraak nam steeds meer bezit van hem.

Nauwelijks had hij deze woorden uitgesproken, of er werd op de buitendeur geklopt.

Vizy verbleekte. Hij keek omhoog, als zocht hij de woor-

den die hem zojuist waren ontglipt. En alsof hij ze wilde uitwissen, deed hij een greep in de lucht, zoals iemand die een wolk sigarettenrook wegwuift.

'Ik ga wel,' zei hij, en met plotselinge kordaatheid liep hij naar de vestibule om de deur te openen. Hij zag eruit alsof hij een groot gevaar tegemoet ging.

Intussen bereidde hij zich op het ergste voor.

De vreselijkste dingen schoten hem te binnen: gijzeling, huiszoeking, standrecht. Tegelijkertijd bedacht hij wat hij tot zijn verdediging zou aanvoeren: twintig jaar staatsdienst, sociale bewogenheid, marxisme, waarmee hij het in beginsel eens was, alleen niet met de uitwassen ervan.

Hij voelde zich opeens een heel ander mens. Niet meer de martelaar van het bolsjewisme, maar veeleer het slachtoffer van de oude orde, die zich stellig dikwijls ondankbaar jegens hem had betoond door hem te passeren. In de zak van zijn jas tastte hij naar zijn lidmaatschapskaart van de vakbond. Gelukkig had hij die nog niet verscheurd, zoals hij vanmiddag van plan was geweest.

Buiten op de gang wachtte een kleine, gedrongen man in een postbode-uniform met rode revers, waarvan de kraag slordig was dichtgeknoopt.

'Hoogedelgestrenghe heer,' schalde de stem van het mannetje zo luid, dat de bewoners van het hele huis het konden horen, 'hoogedelgestrenghe heer.'

'Kameraad,' begroette Vizy hem, 'bent u het, kameraad?'

'Om u te dienen, hoogedelgestrenghe heer.'

'Komt u binnen, kameraad Ficsor.'

Zo wisselden ze enkele woorden met de beleefdheid van hooggeplaatste staatslieden, onzeker en beiden bereid de ander tegemoet te komen.

De referendaris Kornél Vizy hoorde zich voor het eerst na vier maanden weer met hoogedelgestrenghe heer aanspreken. Hij voelde enige vreugde, maar ook teleurstelling, dat

niet degenen waren gekomen op wie hij had gerekend en tegen wie hij zich geestelijk had gewapend. Ficsor, de conciërge van het perceel Attilastraat 238, had daarentegen het gevoel dat hij door de grond zakte toen de huiseigenaar hem nog steeds kameraad noemde.

De conciërge betrad de vestibule en reikte de referendaris zijn hand, die Vizy aanvaardde.

De gewoonte elkaar de hand te schudden was door Vizy tijdens de dictatuur van het proletariaat ingevoerd, waarna Ficsor steeds het eerst zijn hand had uitgestoken, uit voorkomendheid.

‘‘t Is gebeurd met ze,’ jubelde Ficsor, nog altijd met luide stem, ‘de boeven zijn hun biezen al aan het pakken.’

‘Hm,’ bromde meneer Vizy, alsof hij nog niet van het nieuws op de hoogte was.

‘Jazeker, hoogedelgestrenghe heer, op de burcht wappert de nationale driekleur al. Mijn eigen zwager heeft hem uitgestoken.’

‘Het voornaamste is, dat er eindelijk rust en orde komen in dit land,’ antwoordde Vizy ontwijkend.

‘Het dierbare rood-wit-groen,’ vervolgde Ficsor hoofdknikkend zijn patriottische mijmerij. Intussen bespiedde hij van terzijde meneer Vizy’s uitdrukingsloze gezicht.

‘Dadelijk krijgen die schavuiten hun vet, hoogedelgestrenghe heer, die schurken!’

Vizy sloeg met belangstelling gade hoe de ongelukkige conciërge zich in alle mogelijke bochten wrong, maar hij hield zich onverschillig en antwoordde niet.

Ficsor raakte daardoor in verwarring.

‘Ik wou zeggen,’ stamelde hij, ‘de bel. Ik heb toevallig wat tijd. Ik dacht zo, ik repareer hem even voor meneer en mevrouw.’

‘Daar is de batterij,’ antwoordde Vizy met een gebaar naar de keuken.

'Ik weet het, hoogedelgestrenghe heer,' glimlachte Ficsor, die zich pijnlijk getroffen voelde door de veronderstelling dat hij, de conciërge, niet zou weten waar zich de batterij van de huiseigenaar bevond. 'Ik wou alleen om een ladder-tje vragen.'

Katica, in haar mooie uitgaansjurk, bracht geërgerd de ladder. Na enig gehannes stond de ladder tegen de muur van de enge, ongezellige keuken, die slechts vanuit de kleine binnenplaats wat licht ontving en zelfs bij klaarlichte dag schemerig bleef. Ficsor wilde het licht aandoen, maar de gloeilamp was al sinds lange tijd kapot. Hij vroeg om een kaars.

Met de kaars in de hand klom hij op de ladder en boven gekomen legde hij de huiseigenaar uit, wat er aan de bel mankeerde. Hij deed gewichtig, overdreef de waarde en het belang van zijn werk, maar tegelijkertijd sprak hij op onderdanige toon om de pijnlijkheid van de situatie te verzachten dat hij, de conciërge, zich voor een ogenblik hoog boven de hoogedelgestrenghe heer had verheven.

Op de wankele ladder, die door Katica gesteund werd, toog hij ijverig aan het werk. Alles wat hij de laatste tijd verzuimd had, scheen hij nu in één keer goed te willen maken. Hij prutste aan de batterijen, bracht ze een voor een naar beneden en legde ze op de keukentafel. Met zijn zakmes krabde hij aan de roestige draden. Daarna deed hij keukenzout in de glaasjes en vulde ze met water.

Op dat moment werd er opnieuw op de deur geklopt.

Een slanke, rijzige dame met een voornaam voorkomen trad binnen.

Ze droeg een paarse huisjapon en had geen hoed op.

'Goedenavond, mevrouw,' zei Ficsor vanuit de keuken, terwijl hij een buiging maakte. Toen hij geen antwoord kreeg, zei hij nog eens: 'Goedenavond.'

De vrouw beantwoordde ook zijn tweede groet niet. Ze wendde haar hoofd af en ging de eetkamer binnen.

Vizy vloog haar achterna.

In de kamer omhelsde hij zijn vrouw en gaf uiting aan zijn grenzeloze geluk. Hij straalde van blijdschap.

‘Weet je het al?’

‘Alles. Men beweert dat we nog vanavond bezet worden. Door de Roemenen.’

‘Ach welnee. Dat staan de grote mogendheden nooit toe. We krijgen een internationale bezetting: Italianen, Fransen en Engelsen. Gábor Tatár heeft het me verteld.’

De vrouw streek over haar mooie, barnsteenkleurige haar. Ze liet zich in de schommelstoel vallen.

Met lege ogen staarde ze voor zich uit, zoals ze gewoon was. Ze scheen door de dingen en de mensen heen te kijken, alsof ze niet zag wat vóór haar was, maar iets geheel anders.

‘Waar ben je al die tijd geweest? Ik maakte me al ongerust.’

‘Ik heb de benen uit mijn lijf gehold. Hiervoor,’ zei mevrouw Vizy. Ze wiegde zich zachtjes in de schommelstoel, opende haar hand, die in een garen handschoen stak, en liet een in krantenpapier gewikkeld pakje op de tafel vallen.

‘Wat is dat?’

‘Boter,’ antwoordde de vrouw met een misprijzend glimlachje. ‘Geruild voor drie zakdoeken.’

Ficsor was nog steeds luidruchtig in de keuken bezig; hij klom op de ladder om de batterijen weer op hun plaats te zetten.

Mevrouw Vizy gluurde door de deur. Met een hoofdweging naar de keuken vroeg ze:

‘Wat doet die kerel hier?’

‘Hij repareert de bel.’

‘Nu opeens? Vier maanden lang hebben we hem erom gesmeekt.’

‘Hij heeft het zelf aangeboden.’

‘Waarom heb je hem niet de deur uit gegooid?’

'Ben je mal!'

'Natuurlijk. Zo iemand schop je er toch gelijk uit. 't Is een rooie!'

'Een beetje zachter, hij kan ons horen.'

'En wat dan nog? Is hij soms geen rooie? Een vuilak is hij, een bolsjewist. Wacht maar...'

Vizy achtte de tijd hiervoor nog niet rijp, maar de vrouw sprong op met een energie die men bij haar niet zou hebben verwacht en liep naar de vestibule om de conciërge de deur te wijzen.

Op dat ogenblik rinkelde de bel in de kale woning, die dit geluid zo lang had moeten ontberen. Het was een triomfantelijk en feestelijk gerinkel, doordringend en schel, dat hoop en levensvreugde wekte. De frisse, levendige klank van het trillende staal gaf het huis weer een ziel, het drong door alle muren heen en wekte alles tot nieuw leven.

Vizy, die zich nog steeds in de eetkamer bevond, luisterde er met verrukking naar. Zijn vrouw was op zoek naar Katica, maar die was er weer eens zonder toestemming vandoor gegaan.

'Klaar,' zei Ficsor. Hij maakte een buiging, pakte de hand van mevrouw Vizy en slaagde er zowaar in daar een handkus op te drukken.

Daarna bracht hij de ladder weg. Maar omdat hij vermoedde dat de reparatie van de bel en de handkus nog niet voldoende waren, liep hij met drieste vertrouwelijkheid, alsof hij een geheim wilde meedelen, naar mevrouw Vizy toe en fluisterde haar bijna in het oor:

'Mevrouw, ik heb een meisje voor u.' Terwijl hij dit zei, sloeg hij de ogen neer.

'Wat zeg je?'

'Een dienstmeisje.'

Mevrouw Vizy dacht dat er iets aan haar oren mankeerde, of dat ze Ficsor verkeerd had verstaan. Met intense,

onverholen belangstelling keek ze de conciërge aan. Haar ogen begonnen te glanzen. Als men haar een halsketting met briljanten had beloofd, zou ze niet blijer zijn geweest.

‘Uit Boedapest?’ vroeg ze.

‘Nee hoor. Uit de buurt van het Balatonmeer. Een boerenmeisje. Familie van me.’

De vrouw werd steeds opgewondener. Sinds jaren droomde ze ervan via een kennis aan zo’n meisje te komen, maar nog nooit had iemand die droom verwezenlijkt.

Het zou een misdaad zijn geweest zo’n belangrijke kwestie slechts oppervlakkig te bespreken. Daarom gaf ze de conciërge een wenk haar naar de keuken te volgen, bood hem een stoel aan en hoorde hem bij het licht van de flakkerende kaars grondig uit, waarbij ze haar echtgenoot geheel vergat.

Toen ze alles wist, deed ze Ficsor zelf uitgeleide.

Daarna ging ze terug naar de keuken. Met twee vingers viste ze Katica’s zakdoek van de tafel, rook eraan en liet hem vol walging op de grond vallen. Ze schoof de handspiegel van het meisje opzij, sloot het raam dat op de binnenplaats uitkeek en begon het avondeten klaar te maken. Ze zette theewater op en roosterde brood.

Een ongezellige maaltijd

Toen mevrouw Vizy zag dat er niemand voor de buitendeur stond, ging ze naar de eetkamer.

'Wat doe je?'

'Ik probeer de bel,' antwoordde Vizy. 'Hij doet het.'

'Dat hoor ik.'

'Heeft hij hem gemaakt?'

'Je hoort het.'

'Ik hoop dat je hem niets hebt gezegd.'

'Nee. Laat dat,' snauwde de vrouw, want Vizy drukte nog steeds op de belknop. 'Waarom doe je dat? Je lijkt wel een klein kind.'

'Ik heb honger. Ik zou graag aan tafel gaan.'

'Maar waarom bel je?'

'Ik wil dat Katica komt.'

'Mevrouw is 'm allang gesmeerd.'

'Waarheen?'

'Wat dacht je? Het oude liedje. De hort op.'

'Vanavond?'

'Inderdaad.'

'Maar er is vanavond toch een uitgaansverbod?'

'Kan haar wat schelen. Lajos is in de stad.'

'Lajos Hack?'

'Ja. Met de sleepaak gearriveerd.'

‘En hoe laat komt ze weer terug?’

‘Dat zal ze mij aan m’n neus hangen. Om middernacht waarschijnlijk!’ riep mevrouw Viza woedend uit. Om zichzelf nog meer op te winden, voegde ze eraan toe: ‘Tegen zonsopgang misschien.’

‘Heeft ze de sleutel bij zich?’

‘Ik geloof het wel.’

‘Nu, ik moet zeggen, het is fraai,’ zei Viza. ‘Zeer fraai. We slapen vannacht dus met een open deur. En zij kan weet ik wie in huis halen.’

‘Wat ben je toch een merkwaardige man. Je doet net alsof dit de voor het eerst gebeurt. Belachelijk!’ Mevrouw Viza draaide zich geërgerd om en sloeg de deur achter zich dicht, zoals Katica ook altijd deed.

In de keuken rammelde ze woest met de pannen. Zo nu en dan had ze behoefte aan zulke gevoelsuitbarstingen. Sinds ze er genoeg van had de kwellende, nimmer aflatende zorgen van hun bestaan met haar man als bondgenoot te bespreken, gaf ze met dergelijke kortstondige revoltes uiting aan haar boosheid en suggereerde daarmee – althans tegenover zichzelf – dat al haar problemen door haar man waren veroorzaakt.

Op een houten dienblad bracht ze het avondeten binnen: een kop thee, een paar sneden geroosterd brood en de boter die ze ’s middags had weten te bemachtigen.

Viza, die ’s middags alleen wat in azijnwater gestoofde pompoen en een stukje runderlever had gegeten, wierp een blik op de slappe, grasgroene thee en het verdacht uitzien- de, vuilgele maïsbrood, dat er door het roosteren niet aantrekkelijker op was geworden.

Met een misprijzend gezicht vroeg hij: ‘Heb je niets anders in huis?’

‘Wat zou ik in huis moeten hebben?’

‘Dek je de tafel niet?’

'Dat doen we toch nooit 's avonds.'

'Doet er ook niet toe,' zei Vizy berustend. 'Zo gaat het ook wel.'

Hij begroef zijn hoofd in zijn handen, zoals hij altijd deed wanneer er iets met de huishouding niet in orde was. Gedurende enige tijd sprak hij geen woord. Vol verlangen dacht hij aan het witte tafellaken, de porseleinen borden met het rozenmotief, de zilveren messen en de geslepen wijnglazen die vroeger op deze tafel hadden gepronkt als ze voor vrienden van het ministerie een dineetje gaven.

'Eet jij niet?' vroeg hij aan zijn vrouw.

Mevrouw Vizy at 's avonds bijna nooit. Sedert jaren had ze last van een zenuwachtige maag. Deze kwaal was door de vele opwinding tijdens de Radenrepubliek nog verergerd. Ze voelde het zuur branden in haar maag.

Ze haalde een kartonnen doosje te voorschijn, stak haar bloedeloze tong uit, legde er drie donkergroene tabletjes op en slikte die met een glas water in. Huiverend borg ze het doosje weer op.

Des te gretiger viel haar man op het eten aan. Met de gulzigheid die kerngezonde mensen eigen is, verslond hij de uitgedroogde, bitterzoete sneetjes maïsbrood, waarop hij de vijftig gram boter had gesmeerd die mevrouw Vizy had meegebracht. In een oogwenk was alles op. Nog steeds scheel van de honger, roerde hij in zijn thee en deed er wat sacharine in. Bij gebrek aan suiker hield hij ook van sacharine. Die was tenslotte ook zoet.

Terwijl hij luidruchtig van zijn thee slurpte, vertelde hij van zijn ontmoeting met collega Gábor Tatár, van wie hij in de Herenstraat had vernomen dat het nu toch heus bijna afgelopen was. Afgelopen met de socialistische productie, het revolutionaire bewustzijn en het getreiter van de fatsoenlijke, arbeidzame burgers.

Vizy haatte de roden uit de grond van zijn hart. Hij had er

ook alle reden toe. Onder het bolsjewisme had hij honger geleden. De nieuwe machthebbers hadden hem onmiddellijk na de vestiging van de Commune⁷ op non-actief gesteld. Weliswaar had men in de algehele verwarring verzuimd zijn salaris in te houden, maar daar had hij weinig aan gehad omdat er praktisch niets meer te krijgen was. Tijdens de oorlog was hij al zijn geld kwijtgeraakt. Bij de eerste de beste gelegenheid had hij zijn hele vermogen – tweehonderdvijftigduizend gouden kronen – in een oorlogslening gestoken, want hij geloofde onvoorwaardelijk in de kracht van de Duitse wapens. Nu had hij alleen nog maar het uit twee verdiepingen bestaande huis in de Attilastraat, en dat leverde bijna niets op. Op de eerste verdieping bewoonde hij zelf vier kamers en de beide appartementen op de tweede etage had hij verhuurd aan zijn huisarts, Miklós Moviszter, en aan een jonge advocaat, die Szilárd Druma heette. Tijdens de Radenrepubliek hadden de communisten het huis geconfisqueerd. Omdat het in de onmiddellijke nabijheid van de Locomotiefstraat stond, was het de mannen van de Leninbrigade⁸ een doorn in het oog geweest. Ze hadden Szilárd Druma als gijzelaar weggevoerd en voor twee maanden in het huis van bewaring opgesloten. Ook de oude dokter Moviszter, die als klerikaal bekend stond, was voortdurend door hen lastiggevallen.

Bij Vízny were ze voor de eerste maal geweest toen ze zijn vrouw kwamen halen. Ze had een tafelkleed op het balkon uitgeschud en werd er daarom van verdacht tekens te hebben gegeven aan de contrarevolutionairen. Ze werd naar het parlamentsgebouw afgevoerd en pas om middernacht vrijgelaten, lichamelijk en geestelijk gebroken. De volgende morgen was er een jeugdige politiek commissaris op bezoek gekomen. Hij had een rotting uit zijn leren beenbeschermers getrokken en die branieachtig laten zwiepen terwijl hij in de woning rondsuffelde. Twee kamers had hij

gevorderd, de eetkamer, waarin ze zich nu bevonden, en de aangrenzende salon. Gelukkig waren de roden ten val gebracht voordat ze iemand bij hen hadden kunnen inkwartieren.

Maar het had hem bovenal geërgerd dat hij op het ministerie tot nietsdoen was veroordeeld. Hij was bezeten van een mateloze politieke eerezucht, die, nu hij niet meer werd gevoed, als een onbelast lopende molen dreigde op hol te slaan. Gedurende de afgelopen, ongelukkige maanden had Vizy slechts een vegeterend bestaan geleid. Hij was altijd een knorrige, wantrouwende ambtenaar geweest en had zijn vrouw nooit iets verteld over zijn werk, maar nu was hij opeens spraakzaam geworden. Tijdens lange wandelingen door de bergen van Boeda, of thuis, als ze op de gevreesde bezoekers wachtten, had hij zijn vrouw uitvoerig uiteengezet, wat zijn politieke 'concepties' waren, en hoe 'die snotjongens' het ministerie te gronde richtten.

Het was niet gemakkelijk dit alles te vergeten en weer over te gaan tot de orde van de dag. Toen Vizy zijn thee op had, ijsbeerde hij door de kamer en begon hij opnieuw over de grote gebeurtenissen van de afgelopen tijd, die opeens in een geruststellende, historische context konden worden geplaatst.

'Weet je nog wel?' vroeg hij voortdurend, 'Weet je nog wel?'

Hij sprak over zijn kennissen die waren opgehangen, over de ambtenaar die vlugschriften had uitgedeeld in de kerken en daarom op het plein voor het parlamentsgebouw was terechtgesteld en over de leerlingen van de militaire academie, de heldhaftige Ludowikaners, die door het rode gespuis 'contrarevolutionaire vlerken' waren genoemd.

'En dan de pantserschepen. Toen ze in donkere rookwolken gehuld de Donau opstoomden. Ik stond me juist te scheren. Eerst dachten we dat de communisten aan het schieten waren. We holden bij de Tatárs naar binnen en

zagen alles vanuit hun zolderraam. Op de kade langs de Donau krioelde het van de mensen. Toen werd de arme Berend, de beroemde kinderarts, doodgeschoten.'

Hij wachtte even en zei toen: 'Bij de processie op Sacramentsdag ging het wel even anders toe. Een vent met een bril op, een bolsjewist, spuugde, naar men beweert, zelfs op de monstrans. Een paar tellen later lag hij op de grond en werd hij een portiek in gesleurd en gestompt en geslagen tot hij het loodje legde. Men zegt dat een kelner hem heeft afge maakt.'

Maar het opwindendste gebeuren, waaruit alle overige gebeurtenissen waren voortgevloeid, was toch wel de opstand in de Krisztinawijk geweest. Daarvan waren ze beiden ooggetuige geweest.

'Jij was er nog niet toen de donkere, kroesharige terroristen⁹ van de vrachtwagen sprongen en de kerk onder vuur namen. De menigte vluchtte gillend naar de lagere school, waar men juist bezig was soldaten aan te werven voor het rode leger. En je hebt ook niet gezien hoe het begon. Het begon ermee, dat iedereen met zijn zakdoek wuifde. Het hele Krisztinaplein zag wit van de zakdoeken. De trams bleven staan, de mensen namen hun hoed af en zongen het volkslied. Ik zal het nooit vergeten. De rode vlag werd van de mast gerukt en verbrand. Een blonde toneelspeelster stak die in brand voor apotheek Mária. Daarna zijn we samen naar huis gehold. Het was een sombere, winderige zomerdag. Vóór ons rende een meisje met een in ivoor gebonden gebedenboek in de hand. Het arme schaap zakte voor ons huis in elkaar. De opwinding was te veel voor haar geweest. Ze lag geruime tijd op het trottoir voor ons huis, onbeweeglijk als een stuk hout. Ze was bewusteloos. Jij hebt haar nog een glas water gebracht. Weet je nog wel?'

Het was verrukkelijk zo openlijk en hardop over deze dingen te kunnen spreken. Viza kreeg echter geen antwoord.

Zijn vrouw staarde glazig voor zich uit en haar merkwaardig grijze ogen waren wijd opengesperd.

Na enige tijd zei ze: 'Morgen is ze weer doodmoe.'

'Wie?'

'Katica. Voor negenen komt ze d'r nest niet uit.'

'O, bedoel je dat,' antwoordde Vizy. In gedachten bevond hij zich nog steeds buiten tussen de menigte, waar 'de Geschiedenis giste en de ijzeren teerlingen van het Lot werden geworpen'.

'Waarom heb je haar ook laten gaan? Waarom ben je niet wat strenger voor haar?'

'Alsof ik dat durf. Dan laat ze me zitten,' viel de vrouw gretig in. 'Als je gezien had, hoe vuil ze me aankeek toen ik het laatst waagde op te merken, dat het misschien toch beter was, als ze niet iedere avond uitging.'

Opeens sprong ze overeind en bootste op zeurderige toon Katica's stem na: 'Als ik wil, kom ik helemaal niet terug... De brutaliteit! Daarna waggelde ze de kamer uit. Zo.' Nu imiteerde ze ook Katica's gang.

Vizy keek een ogenblik verbijsterd naar zijn vrouw, die door de kamer danste en in haar woede een zonderling toneelstuk opvoerde.

Hij kreeg medelijden met haar en wilde ook iets zeggen.

'En wat heb je gedaan?'

'Ik? Hetzelfde als altijd. Me ingehouden. Het liefst had ik haar een schop onder d'r dikke...'

'Zo zijn die meisjes nu eenmaal.'

'Het enige wat ze kunnen, is vreten,' klaagde de vrouw, 'vreten tot ze bijna barsten. En met soldaten uitgaan. Maar deze meid' – ze boog zich naar haar man toe en begon te fluisteren – 'deze is nog ziek ook.'

'Wat scheelt haar dan?'

'Het gebruikelijke,' zei mevrouw Vizy op veelbetekenende toon. 'Je weet wel.' Ze keek haar man geschrokken aan.

'Het is anders niet aan haar te zien.'

'Ik heb het aan haar ondergoed gemerkt.'

'Ze is gewoon dik.'

'Dáárdoor is ze zo dik. Opgezwollen is ze! En dan die benen! En die opgezette kuiten! Walgelijk! D'r broer is hier ook kind aan huis, die woesteling van een machinist. Vreselijk! Het lijkt hier wel een kroeg. Je zou bijna je eigen huis niet meer in durven. Een vijandin, die je nog betalen moet ook. Hoefde ik die afschuwelijke tronie en dat blonde haar maar nooit meer te zien! Het zou een verlossing zijn!'

'En de andere meisjes?' vroeg Vizedy verstrooid. 'Schei maar uit, die waren ook niet beter.'

Mevrouw Vizedy haalde diep adem en wilde protesteren, maar ze bedwong haar opkomende verontwaardiging.

Nog nooit in haar leven had ze zo'n krenge van een meid gehad. Katica was lui als een varken, brutaal, sloerieachtig en onverschillig, vooral onverschillig. Ze liep door het huis, alsof alles van haar was en alsof ze niets te maken had met de mensen die er woonden. Als mevrouw Vizedy 's ochtends met haar wilde overleggen wat ze die dag zouden eten, trok ze een brutaal gezicht en antwoordde alleen maar: 'Mij kan het niet schelen.' Wie had ooit zoiets gehoord? Boodschappen doen wilde ze ook niet. Bij Viatorisz, de kruidenier, kon ze zelf uren in de rij staan tussen de slonzige dienstmeiden, tot ze bijna door haar knieën zakte van vermoeidheid, om anderhalf ons vet te bemachtigen. Intussen amuseerde Katica zich met haar vrijer, die afschuwelijke, getatoeëerde schippersknecht Lajos Hack, die zo veel geld aan haar uitgaf dat iedereen zich afvroeg, waar hij het vandaan haalde.

Toch had ze van alles geprobeerd. Ze had Katica vriendelijk toegesproken en getracht op haar geweten te werken. Toen dat niet hielp, had ze het meisje standjes gegeven, scherp terechtgewezen, ja zelfs bevolen haar werk beter te doen. Het had allemaal geen zier geholpen. Het ging bij die

meid het ene oor in en het andere weer uit. Het kon haar wat schelen, dat haar mevrouw zo zwak was, dat ze tien kilo was afgevallen tijdens haar moeizame tochten naar het platteland om levensmiddelen te bemachtigen. Ze keek rustig toe, terwijl mevrouw Vizy zwoegde, zich de benen uit het lijf holde en de vloer boende.

En de andere meisjes.

Mevrouw Vizy liet haar handen in haar schoot rusten en staarde met het gezicht van een martelares voor zich uit, zoals ze altijd deed als ze zich opvrat van nijd. Ze dacht erover na, of de anderen toch niet beter waren geweest.

Het meisje dat ze vóór Katica had gehad in ieder geval niet. Lujzika Héring stal als de raven. Ze had van alles gegapt, vooral zakdoeken. Ze had haar meteen weggestuurd en daarna twee maanden lang geen nieuw meisje genomen. De arbeidersdochters uit Boedapest stalen allemaal. De een pikte het gouden horloge dat mevrouw Vizy van haar overleden moeder had geërfd, de ander tornde de dekbedden open en haalde er drie kilo ganzenveren uit. De boerenmeisjes, zoals Örszi Varga, werkten wel, maar ze stuurden potten met ingemaakte groenten en kruiden naar hun ouders. En eten dat ze konden! God in de hemel, wat die allemaal opkonden! Het liefst hadden ze het hele huis opgegeten. Zelfs bij het schoonmaken hadden ze nog een stuk brood in de hand. Natuurlijk was er ook wel eens een draaglijke bij, maar die mocht dan opeens niet langer dienen van haar moeder, of haar zuster bracht haar het hoofd op hol en lokte haar na een paar dagen weg. De Duitse meisjes? Die waren netjes, maar onbetrouwbaar. De Slowaakse? Vlijtig, maar wellustig. Karolin had er twee vrijers tegelijk op na gehouden, een infanteriesoldaat en een niet meer zo jonge, bekende nouvelleschrijver, die ze, toen ze aan het eind van de zomer waren teruggekeerd van vakantie, op de divan in de salon hadden aangetroffen.